

Выдатныя поспехі кінамастацтва

І. ВЕЙНЯРОВІЧ

Штагодовае прысуджэнне Сталінскіх прэмій за лепшыя творы літаратуры і мастацтва стала слаўнай традыцыяй савецкага народа.

У гэтым годзе сем мастацкіх і шэсць ханральна-дакументальных фільмаў з дзіку пастаўленых у 1947 годзе прызнаны выдатнымі творамі савецкага кінамастацтва, значная група іх стваральнікаў — шэсцьдзесят сем чалавек — атрымалі высокае званне лаўрэата Сталінскай прэміі.

Гэта падзея асабліва радасная тым, што яна пераканаўча сведчыць аб сур'ёзным пераومه, аб новых поспехах нашай кінамастацтва ў ажыццяўленні гістарычных узанняў ЦК ВКП(б) па ідэалагічных пытаннях.

Заслужаным поспехам мільёны савецкіх глядачоў карыстаецца цудоўны мастацкі каларовы фільм «Казанне аб зямлі Сібірскай», які атрымаў Сталінскую прэмію першай ступені.

У гэтым годзе фільма, у іх вобліку мы знаходзім рысы перадавых людзей нашай Радзімы — моцных, мужных, загартаваных у выпрабаваннях суровых дзён Вялікай Айчыннай вайны. З вялікім хваляваннем сочыць глядач за дэсам кампазітара Андрэя Балашова, які вобраз якога стварыў малады таленавіты артыст В. Дружнікаў, і славачку Наташу ў выкананні даўно вядомай нашаму глядачу артысткі М. Ладзінай. Знаёмы нам і іншыя фільмы «Пудзюка ў жыццях» артыста Б. Андрэя стварыў прывабны вобраз шофера Бурмака, маладая артыстка В. Васільева — вобраз навінай і чыстай Насценкі. Заслужаным дзеям мастацтва РСФСР рэжысёр і аўтар задумкі фільма І. Пыр'еў, сцэнарысты Я. Памешчыкаў і Н. Ражкоў, аператар В. Паўлаў, кампазітар М. Крукаў і ўсё творчы калектыв фільма з вялікай любоўю паставілі да стварэння вобразаў новых савецкіх людзей, да паказу пераўтвораў гадзіма сталінскіх п'яцігодкаў Радзімы, і дамагаюцца заслужанага поспеху.

Мноствам гаражых, усхваляваных вядучых сустрэў савецкі глядач фільма вялікага выхавачага значэння «Сельская настаўніца», які таксама атрымаў Сталінскую прэмію першай ступені. Аўтар фільма рэжысёр М. Данскоў, сцэнарыста Н. Смірнова, артыстка В. Марыцкая і малады таленавіты аператар С. Урусейскі усхвалявана расказалі з экрану аб сціплай савецкай жанчыне, якая ўсё сваё жыццё аддала справе служэння народу, словы доўгі — «Жыць — гэта значыць служыць Радзіме» — прагучалі ў вуснах народнай настаўніцы Марыцкай-Марыцкай, які заклік бацьчы ў гэтым сэнсе і ішчасе свайго жыцця. У выніку вялікай работы здымачнага калектыва фільма «Сельская настаўніца» праўдзіва, на высокім ідэальна-мастацкім узроўні паказаў пленную працу педагогаў, якія рыхтуюць да жыцця маладога пакалення.

Да найбольш вострых і надзённых твораў мастацкай кінамастацтва фільма выдзяляюць і трэці фільм, які атрымаў Сталінскую прэмію першай ступені — «Рускае пытанне». Рэжысёр і сцэнарыст М. Ром здолеў на аснове аднавінай п'есы Сіманова стварыць кінакарціну, якая з вялікай палітычнай вострыняй выкрывае сапраўдны твар амерыкан-

скай «дэмакратыі» і не ільжывага, прадажнага друку, што займаецца распальваннем новай імперыялістычнай вайны. Добрая ігра актёрскага ансамбля, у асаблівасці — выканаўца галоўнай ролі, журналіста Гары Смита — В. Аксёнава, выдатныя здымкі аператара Б. Ваўчыка, дэкарацыя мастака С. Мандэля, — зрабілі фільм праўдзівым і пераканаўчым.

Сталінскую прэмію другой ступені атрымаў фільм «Пірагоў». Рэжысёр-пастаўшчык В. Козінцаў і сцэнарыст Ю. Герман дамагаюцца буйнага поспеху ў дзяккім біяграфічным жанры савецкага кінамастацтва. Глыбокае і дэталёвае вивучэнне біяграфіі вялікага рускага вучонага дазваляе аўтарам стварыць праўдзівы і яркі вобраз Пірагова, паказаць яго, як вучонага-патрыёта, мысленіка і грамадскага дзеяча таго часу. Гэтаму шмат у чым садзейнічае ігра артыста К. Скарабатарова, які сціплымі сродкамі стварае вобраз вялікага рускага хірурга, і работа аўтара В. Козінцава, аператара Масквіна.

Вельмі радасным фактам з'яўляецца сур'ёзны поспех кінамастацтва нацыянальных рэспублік, тры фільмы якіх атрымалі Сталінскую прэмію другой ступені. Аб гэтым пераканаўча сведчыць поспех першага творца эстонскай кінамастацтва — фільма «Жыццё ў цытадэлі», створанага на матэрыяле п'есы вядомага эстонскага драматурга А. Яаксона.

Пад кіраўніцтвам вопытнага кінарэжысёра Г. Рапапорта таленавіты калектыв эстонскіх актёраў (У. Лаур, Л. Лаатс, І. Рава і іншыя) прадэманстравалі стадае майстэрства і добра выкананне сваёй задачы, стварыўшы праўдзівы і яркі фільм аб жыцці і людзях Эстоніі, перад якім савецкая ўлада адкрыла шырокія магчымасці творчай стваральнай працы. Гэты фільм, створаны пры братаўня дапамозе адной са старажытных кіностудыяў Савецкага Саюза «Ленфільм», з'яўляецца яркім прыкладам неабмежаваных магчымасцяў, якія стварыў сацыялістычны лад для культурнага росту ўсёх рэспублік Савецкага Саюза.

Аб гэтым сведчыць і поспех узбекскіх кінамастацтваў. Выкарыстоўваючы багаты вопыт рускай кінамастацтва, калектыв Ташкенскай кіностудыі стварыў цікавы фільм аб бясмартных класіку узбекскай паэзіі Алішэру Наві, фільм, які і паводле рэжысёрскай работы К. Ерматава, і паводле ігры выдатных узбекскіх артыстаў А. Ісмаева, Р. Хамраева і другіх, і паводле тэхнічных якасцяў можа быць пастаўлены ў рад лепшых савецкіх кінокарцін.

Трэці фільм, які атрымаў высокую ўзнагароду, — «Падзвігі разведчыка», выпушчаны ўкраінскай кіностудыяй. Паводле таленавітага сцэнарыста М. Бельмана, К. Ісеева і І. Малярскага, рэжысёр Б. Барнет стварыў захадлівы, прасякнуты духам савецкага патрыятызма твор, які паказвае маральную сілу савецкага чалавека. Вобраз разведчыка, створаны П. Каданічкіна, стаў адным з найбольш папулярных сярэд нашай модалі.

Вялікі творчы пераможні атрымалі ў мінутым годзе і майстры дакументальнай кінамастацтва, якія стварылі рад цудоўных карцін аб натхнёнай працы сталевага прамысловасці і сельскай гаспадаркі нашай Радзімы.

Сталінская прэмія першай ступені прысуджана вялікаму каларовому фільму «Дзень краіны, якая перамагла». Гэта цікавы кінадакумент аб адным са звычайных працоўных дзён нашай краіны. 14-га жніўня дзесяці савецкіх хранітэраў, у розных кутках нашай неабсяжнай Радзімы, знялі кадры звычайнага працоўнага і культурнага жыцця нашага народа. Змантыраваны рэжысёрамі І. Капаціным і І. Сеткіным-Несеравым, паводле дакладнага дыктарскага тэкста пісьменніка Б. Аганава, гэты кадры зліліся на экране ў аповесць аб велічы нашай Радзімы, аб савецкіх людзях, якія ажыццяўляюць грандыёзныя сталінскія п'яцігодныя план. Заслужанай узнагародой адзначаны лепшыя здымкі аператараў гэтага фільма Б. Арленкі, Р. Халашакова і кіраўніка каларовай лабараторыі Мосфільма Е. Юфіса.

Каларовы дакументальны фільм «Савецкая Украіна», які таксама атрымаў Сталінскую прэмію першай ступені, з'яўляецца яскравым дакументам жыцця і барацьбы працоўных савецкай Украіны. Гэта вялікая творчая ўдача рэжысёраў Г. Тасіна і Н. Слудскага, аператара А. Крыжэўскага і К. Багдана.

Сталінскія прэміі другой ступені прысуджаны яшчэ чатыром дакументальным фільмам Цэнтральнай студыі кінохронікі.

Рэжысёры Л. Сцяпанцаў і Ф. Кісяль, пісьменнік І. Бачыліс і аператары В. Дабранікі і С. Сямёнаў атрымалі высокае званне лаўрэатаў за фільм «Масква—сталіца СССР». Рэжысёры Л. Крысці і С. Бураў, аператары В. Сокалаў і А. Сёмін стварылі адзін з лепшых у сёрыя дакументальных фільмаў аб саюзных рэспубліках фільм «Савецкая Латвія».

Рэжысёр В. Байкоў і аператары Б. Макасеў, М. Ашуркаў, А. Шчакуцёў і Н. Віхор'ю па-майстэрску адлюстравалі ў каларовым фільме «Дзень Паветранага Флота СССР» магучасць нашай авіяцыі, дасканальнасць яе тэхнікі і майстэрства яе пілотаў — сталінскіх сокалаў.

Выдатна выканалі сваю задачу рэжысёры С. Бурбук і І. Венжэр, аператары Белякоў, Траяноўскі і другія, якія стварылі добры каларовы фільм «Усеагуны фізкультурны парад 1947 года».

Усе гэтыя фільмы сведчаць аб значным уздыме савецкай кінамастацтва і з'яўляюцца пераканаўчымі фактамі добратворнага ўплыву ўкаванай нашай партыі на ідэалагічныя пытаньня на ўздымаюцца кінамастацтва.

Высокая ўзнагарода не толькі выклікала ў творчых работніках кінамастацтва пачуццё гордасці і радасці, але і павысіла ўсведамленне адказнасці перад народам за сваю работу. Майстры савецкай кінамастацтва, кіруючыся ўказаннямі партыі, працуюць ужо над стварэннем новых буйных, якіх больш дасканальных твораў, і няма сумнення ў тым, што яны з'явяцца годнымі нашай вялікай эпохі і апраўдаюць высокі давер партыі і народа.

Г. БЯРОЗКІН

Пры жыцці Валянціна Таўлая друкаваў свае вершы вельмі беражліва і скупа. Сабраныя разам, яны робяць уражанне дакумента вельмі рэдкага значэння. Есць у іх тая вышыня маральнага адчування, той пафас подзвіга, та непаўнаўнальная сіла духа, якія прымушваюць успамінаць турэмныя дзённікі Юліуса Фучыка, перадсмяротнае пісьмо іспанскага партызана Крысціна Гарсія і многія іншыя сведчанні гарэня і барацьбы, пакутніцтва і славы герояў-комуністаў.

Аб гэтых вершах, больш частка якіх памечана — «Слонім, астрог», «Гродна, астрог», «Вільня», «Лукішкі», не хочацца гаварыць мовай звычайных літаратурных ацэнак: добры верш, дакладны радок, удаляная метафара. І гэта зусім не таму, што вершы Таўлая, створаныя на ўмовах турмы, адчуваюць патрэбу ў якасці-небудзь занятым патрабаванні або ўступках, а таму, што яны арганічна выраслі з рэвалюцыйнай практыкі, сталі актыўным фактарам рэвалюцыйнага ўздзеяння, з'явіліся не толькі вузлавымі пунктамі, але і сацыяльна-грамадскага значэння.

Першыя вершы Валянціна Таўлая напісаны ў 1928 годзе. Пачынаючы паэту было тады 14 гадоў. Фашысцкая ўлада тагочаснай Польшчы пасадзіла ў турму чатырнаццацігадовага падручка за ўдзел у школьнай забастоўцы. Раннія вершы Таўлая, напісаныя ў гэты перыяд, вызначаюцца рысамі некалькі адцягнутага, але па-яўнак усхваляванага пафаса. Паэтуцкі незадаволенасці наваколлі рэалістычна і вывад аб неабходнасці рэвалюцыйнай перабудовы яе, да якога прыходзіць малады паэт, навіваюць у гэтых вершах «сусветную» афербуку:

Хай здарыцца прасторы неба;
Скрунучу Зямлю з падвалі
трэба!
Пад гром нябёс—маланак гомам—
Народ Зямлі аджака громам!
І Сонца здзіўлена асвеціць
Зямлю, раскатуе ў сусвеці!

Па меры чалавечага і творчага ўзможнага Таўлая і паэзія яго набывае канкрэтнасць і жыццёвасць. Ужо не «сусвет», не «Зямля» з вялікай літары, а свая зямля, свой край, свае птушкі і дрэвы становяцца прадметам паэтычнага адлюстравання. Вока паэта пачынае адзначаць рэальнае, мілія эсрурысы роднай старонкі, якая стогне ў няволі. Слых яго пачынае выразна пачынаць непарушны, чулыя да сляз гучанні роднай зямлі: «серабром аб замёрлага груды жаўручкае сэрца заіць...», «і зорам звонка асыпалі дарогі сцяглівымі салаўі». У вершах Таўлая з'яўляецца вобраз каханай, вобраз бацькі, вобраз вясны, якая расцітае на тым баку турэмных варт, пакуль яны, рэвалюцыянеру і паэту, довадзіцца марнаваць свае лепшыя кадры сярэд чатырох сцен турэмнай камеры.

Але ці не прывало гэтае лірычнае «пераўзбраенне» паэзіі Таўлая да аслаблення яе рэвалюцыйнай сілы? Не, ніколі.

Ці псаў ён вершы на так званую сацыяльнаму або традыцыйна-лірычнаму тэму, Таўлай заўсёды заставаўся непахісным рэвалюцыянерам-падпольшчыкам, які паставіў сабе гэтай апарыці. Але пісьменнік ставіць сваёй герой у такія ўмовы, якія даюць яму магчымасць найбольш поўна выявіць іх прыгожыя душы.

...Праціўнік паглыбіўся ў думкі, адварыўшыся ад нашых часцей, і знік. Становішча савецкіх воінаў на гэтым участку фронта дзяжко. Дынізія панесла вялікі старты, тылы адсталі. Бывады воін палкоўнік Сербічка адчувае, што трэба было-б спыніцца, прывесці людзей і гаспадарку ў парадок. Але ён прач адганяе гэтыя думкі, бо ведае, што яны супярэчаць жаданню савецкіх людзей, якія хочуць хутчэй разграміць ворага. Траўкін б'е слоў працы, стцілы савецкі чалавек, для якога служэнне Радзіме — вышэйшы закон жыцця. У самым пекельным вайну, на відзе смерці, Траўкін знаходзіць час, каб вучыць малады воінаў разведчыкаў майстэрству, і толькі ў сне, забуўшыся на вайну, ён можа памарчы пра Чайкоўскага. Паказваючы духоўны воблік лейтэнанта, малючы адносіны да яго воінаў, пісьменнік стварае хваляючы, запамінальны вобраз. Для разведчыкаў іх лейтэнант — непахісны аўтарытэт. Ён дзейнічае на падначаленых сілай асабістага прыкладу. Нават партвы буюзёрі Мамачкін, які любіць заўсёды — дарчы ці не дарчы — пахваляцца сваімі подзвігамі, асабліва перад маладымі байцамі, любіў і паважаў Траўкіна «іменна за тая якасці, які непахіпа яму самому; за самаахвярна адносіны да справы і за абсалютную бескарыслівасць».

З пачуццём шырака лірызма расказвае пісьменнік пра дружбу Траўкіна і Аіканава. Траўкіны ў шпіталь пасяра ранаеня, Аіканаў сумее

ПАЭЗІЯ МУЖНАСЦІ

(Да гадавіны з дня смерці Валянціна Таўлая)

свадольна мэтай зцішчэнне несправядлівага капіталістычнага ладу.

І доўга бярэзіку шастаць,
і доўга цвіці незабудкам,
— паролу, сябры, не забудзеце,
ўшашоўшы на сцэжку да шчасця,
— псаў Таўлай у адным з лірычных вершаў 1929 года, і гэта нечакана прыведзенае слова «парол» уносіць у вершы суровую і напружаную ноту сабранасці і вечнай трывогі. Тое-ж самае і ў другім вершы, прысвечаным старышму маёй вясні — дзяўчыне:

А як сцэжка мая за высокай
сцяной абарвецца
і на кратах абме крывом
акрываўлены сцяг,
ты зірні, дарагая, праз лісце
навіслага вецця,
з пагранічнага ўзгорка вясні, на
міцелісты шлях...

У паэту, якому і «ўзгорак вясні» з'яўляецца «паграніччым», сэрца ніколі не бывае адмабілізаваным або зашпакоеным, нават і ў тых выпадках, калі гаворка ідзе аб баскрыўных, па сутнасці, і глыбока мірных прадметах, як каханне, прырода і г. д.

Якім глыбокім усведамленнем годнасці чалавеча працы, яго перавагі над турэмшчыкамі дыхаюць гэтыя вершы, напісаныя ў турмах паліцый!

Перавага чалавеча, які цвёрда верыць у сваю справу — справу комунізму, які адчувае душэўную радасць ад усведамлення сваёй працы, адчуваецца не толькі ў тых вершах Таўлая, дзе ён, вясень, не сагнуты тэрарам, горда падняўшы галаву, кідае выклік панам-турэмшчыкам (верш «Апошнія слова»), але і ў вершах аб бацьку, аб кацяна, аб родных мясцінах. Есць у гэтых вершах, акрамя ўсёго іншага, выключная шырыня душы, пачуццё добрамыслівасці ў адносінах да родных і блізкіх, якія засталіся на волі. «Мой шлях ясны, — быццам гаворыць паэт, — я, не адумаўшыся, аддам сваё жыццё дзеля светалага дня перамогі...»

Пот абціршы, выйдзем, хто не згінуў,
п'яніца ад полям, ў крыві.

Толькі ты, мой родны, мой адзіны, да хвілін гэтай дэжы, — гаворыць Таўлай, звяртаючыся да бацькі, і гэтая інтанцыя проста чалавечай пшчотнасці ў вуснах чалавеча, які гатоў сустрэць пераможна час «п'яніца ад полям, ў крыві», гучыць выключна моцна і робіць вялікае ўражанне.

Адзін з лепшых твораў Таўлая, які азнаменавану сабой далейшы ідэйны і творчы рост паэта, з'яўляецца паэма «Песня пра сухар». Гэта паэма — сведчанне непарушнай сувязі, якая існавала паміж прыгнечаным народам былой Заходняй Беларусі — калоніі паўскай Польшчы — і рэвалюцыянерамі-падпольшчыкамі, якія сталі на шлях барацьбы за сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне краіны. Народ усёмі сродкамі падтрымліваў сваё сьмяло, якія пакуталі ў турмах, губляючы сваю маладосць на катаржных этапах.

У сваёй паэме Таўлай уласобі гэтую думку аб непарушнай злітнасці народа і яго гераічнай сьмяло ў вобразе простага сяднінскага сухаря, які папаў у Лукішкі, як знак усенароднай любові і клопатаў аб

палітзьяволеных. «Сустыць нам сухары Беларусь — не забывае матуля!» — гаворыць герой паэмы Паўлюк Лямен.

У рука пазта гэты вобраз робіцца выключна выразным і рэалістычным. Ніколі не адступаючы ад асноўнай задумкі — паказаць гісторыю простага сухаря, высушанага з горкага сялянскага хлеба, Таўлай змог даць і абагуленую, выключна праўдзівую карціну прыгнечанай краіны, і думкі гераічна-рэвалюцыянера, і вялікае мноства бытавых дэталю з жыцця беларускай вёскі.

Звяртае на сябе ўвагу выдатнае, прасякнутае цудоўнай цэльнай адлюстраванне сяднінскай хаткі, «пахіленай, аж сорам». Калі ў некаторых вершах 30-х гадоў, прысвечаных вёсцы, Таўлай не быў вольны ад традыцыйнай, «нашапцускай» сантыментальнасці (верш «Ніва», напрыклад), то зараз, у «Песні пра сухар», паэт знаходзіць мужныя, суровыя і разам з тым праўдзівыя сродкі адлюстравання народнай істачы і народнага гнева.

Запамінаецца вельмі яркае, скандэнтраванае адлюстраванне Лукішак, цені шыбеніц ад якіх «падалі, і на шляхі, і на летуценні...» Але вось, заглушаючы турэмныя галасы, даносіцца другі радасны гук: «...раптам грукат і крыві ускальжнуў мурам, быццам усе, як ёсць, сухары згрукаталі ў браму.

Паступоўна ўзмацняючыся і нарастаючы, гэты новы гук сукароў пашыраецца па ўсёй Польшчы: «эраха Лукішскай плошчы гуд паўтарыла, пад хмары ўзніло — чуваць на цэлую Польшчу...» Гэта — гук паўстання, які чуюцца па ўсёй краіне.

Для Валянціна Таўлая было ў вышэйшай ступені характэрна ўменне за з'явішча сёнешняга дня бачыць перспектывы будучага, агудныя мэты барацьбы. Вось вясень, які пакутуе ў турме. Ён успамінае Капіноўскага апошня крокі, і ўяўляе сабе, як у дзень Першага мая «з-над Мінска гудуць матары» агудам з гнева адлітых танкаў! І як «аб крывае заходняй Купала і Колас дапісваюць песні ў рытме паходным...» Далей і блізкае, сучаснае і будучае апынуліся побач. Змагаючыся за свабоду свайго народа, героі-комуністы, падобныя да Таўлая, бачылі не толькі свой край, свая зямлю, але і ўсёе неабдымны прастор зямнога шара, зямлю будучага. Таўлай належаў да ліку тых, якіх праз крыві і праз гадзі, па непрыметных для ішых прыкметах бачылі будучыя сьляды, верылі: блыка да мэты.

Гэта незвычайная шырыня светаадчування паэта-комуніста Валянціна Таўлая асабліва ярка выявілася ў лепшым яго творы — у паэме «Таварыш».

Палітзьяволены ў тыфознай гарачы прасіць сакратара падпольнай арганізацыі:

— Я чакаць... не магу, таварыш... Там сцякаюць крывёю сябры... сакратар... мне... адразу...

на іспанскі фронт... у Мадрыд... Іспанія была тым полем бою, дзе антыфашысты ўсіх краін, з'яднаныя ў інтэрнацыянальныя брыгады, сустрэліся ў бою з немцамі і італьянскімі фашызмам. Іспанія была паролем і прысягай рэвалюцыянераў. Ваюючы ў Іспаніі, антыфашысты многіх еўрапейскіх краінаў змагаліся і супроць фашызма ў сябе на радзіме. Адсюль зусім аразумела і натуральна тая настойлівасць, з якой беларускі хлапек-падпольшчык з паэмы Таўлая дамагаецца адпраўкі на Пірэней. Усё, што адбываецца там, на зрытай бомбаі, камуністай зямлі іспанскага народа, ён успрымае з вострыняй і сцідай асабістага пакуцця. Хвароба і гарачка робяць гэтае пакуццё да канца выразным, гранічна экспансіўным. Перадсмяротна пакуты, якія душаць грудзі, здаюцца герою Таўлая Мараканцам-мядзюжнікам, і сын над турмой пльывуць не інжыні, як «мадрыдскія».

Побач з романтикай («Ах, Малага мая, Малага! Мой высокі, родны Мадрыд») у назме Таўлая, які і ў сэрцы ён героі-вясня, жыве цудоўнае адчуванне роднага краю.

Паэт адгукнуўся на вызвалены пошук Савецкай Арміі ў 1939 годзе усхваляваным, радаснымі вершамі. Лепшы з іх — «Першамайскія сцягі». «З палону выйшлі хлопцы і сцягі, якіх даўно вятры не цалавалі», — гаворыць Таўлай. Увесь верш прасякнуты радасным адчуваннем свабоды, здабытай волі.

Хваляюча гучыць верш «Ранек перамогі», напісаны 9-га мая 1945 года. Актыўны ўдзельнік партызанскага руху, Валянцін Таўлай выявіў у ім радасць перамогі над немцамі-фашызмам. Таўлай здолеў перадаць у гэтым вершы адчуванне мужнасці савецкага народа, у выніку якой была заваявана перамога, таго невыказана дзяжкога шляху, што вёў да ўрачыстасці. І гэта ўсё ў двух заключных радках:

і пазналі яе — залатую вясну,
аж занялі ад радасці даўня нявольні.

Біспрэчнае значэнне невялікай кніжкі вершаў дачасна памешчана Валянціна Таўлая заключаецца ў тым, што ён уваходзіць нажым аргументам у непрыкрытую барацьбу перадавога, дэмакратычнага лагера з лагерам рэакцыйным.

Ачышчальная бура змяціць над светам. Народ Кітая змагнецца супроць інтэрвентаў і гаміданскай рэакцыі. Ідуць баі ў гарах Грэцыі: салдаты Маркоса гromяць захопнікаў. Хваляюцца пролетары Францыі, якія не жадаюць, каб іх краіна стала заштатнай правінцыяй.

Вершам Валянціна Таўлая, выкліканым да жыцця барацьбой і вяртай, ішч не раз «шумець...» на сцягу і калыхаць паходы, як ён гэтага жадаў у адным са сваіх дукашкіх вершаў.

Кнігі лаўрэатаў Сталінскіх прэмій

Аповесць пра звычайных людзей

Р. ШКРАБА

Есць кнігі, чытаючы якія амаль забываешся, што ў іх расказваецца пра людзей, з якімі ты ніколі асабіста не сустракаўся, — так пераканаўча раскрыты сродкамі мастацкага слова іх духоўны свет, так шыра намаляваны іх думкі, пачуцці і перажыванні.

Да ліку такіх кніг належыць аповесць Эмануіла Казакевіча «Звезда». І ў самым загаловку гэтай кнігі, і ў натуральна-простым і нячхрым сюжэце яе адчуваецца гордае захваленне пісьменніка сваімі героямі — простымі савецкімі людзьмі, ішчуну пра якіх ён клапатліва аб адным — быць праўдзівым, каб чытач адчуў, аразумее і палюбіў іх так, як любіць іх аўтар. Адсутнасць займальнага сюжэта ў аповесці з нечаканымі ходамі і развязкамі, які мог-бы пасведчыць усёго толькі аб фармальным майстэрстве пісьменніка, акупляецца ў творы больш важным — тым шырым і усхваляваным лірызмам, якім саргаты героі і які ўжо з першай старонкі перадаецца чытачу.

Эм. Казакевіч валодае вельмі каштоўнай пісьменніцкай якасцю — захваліць не прыгожасцю слова, а праўдзіваю прыгожасцю пачуцця. Ён умее натхніць чытача жыць думкамі і пачуццямі герояў, радавацца іх радасцімі, пакутаваць іх пакутамі. Асабліва выразна ідэя гэтае імкненне пісьменніка ў фінале творы, калі сюжэтны развіцц аўтар

дзіму, свой народ, быць гаспадарам жыцця, імкнучы ў будучыню. Іменна гэтае разуменне адказнасці перад Радзімай і народам дапамагае ім усведамляць сваю вялікую ролу на вайне, адчуваюць сябе не ахвярамі лёсу, а актыўнымі змагаючыся ўсё тое, што ўжо дасягнута ў жыцці, і за тое, што яшчэ належыць дасягнуць. І лейтэнант Траўкін і яго салдаты марач аб тым часе, калі яны вярнуцца да мірнай працы, але яны ведаюць, што шлях дадому ляжыць праз вялікія выпрабаванні ў вайне. Як-бы адлюстраваннем гэтай запаветнай мары герояў Эм. Казакевіча з'яўляюцца ў аповесці развагі камандзіра сапёрнай роты Бугаркова, які «думаў аб тым, што добра было-б пакончыць, нарэшце, з гэтай вайной, паехаць у свой родны горад і там зноў рабіць сваю справу, будаваць новыя дамы, удыхаць салодкі пех стругнаных дошак і, узіраючыся на рыштванні, абмяркоўваць з барадатымі майстравымі замыславатны чарыжы на змятай сінцы».

— Хутчэй-бы вайне канец, — гаворыць ён. — Не, не, не, стаміўся, я не кажу, што я стаміўся. Але проста час, каб людзей пачкінулі забавіць.

Дзённым аповесці ахольвае невялікі прамежак часу. Твор пачынаецца са сустрэчы разведчыкаў з камандзіра дывізія палкоўнікам Сербічкавым, які ставіць перад імі задачу выведць планы праціўніка, і значнавацца паспяховым вырашэннем

гэтай апарыці. Але пісьменнік ставіць сваёй герой у такія ўмовы, якія даюць яму магчымасць найбольш поўна выявіць іх прыгожыя душы.

...Праціўнік паглыбіўся ў думкі, адварыўшыся ад нашых часцей, і знік. Становішча савецкіх воінаў на гэтым участку фронта дзяжко. Дынізія панесла вялікі старты, тылы адсталі. Бывады воін палкоўнік Сербічка адчувае, што трэба было-б спыніцца, прывесці людзей і гаспадарку ў парадок. Але ён прач адганяе гэтыя думкі, бо ведае, што яны супярэчаць жаданню савецкіх людзей, якія хочуць хутчэй разграміць ворага. Траўкін б'е слоў працы, стцілы савецкі чалавек, для якога служэнне Радзіме — вышэйшы закон жыцця. У самым пекельным вайну, на відзе смерці, Траўкін знаходзіць час, каб вучыць малады воінаў разведчыкаў майстэрству, і толькі ў сне, забуўшыся на вайну, ён можа памарчы пра Чайкоўскага. Паказваючы духоўны воблік лейтэнанта, малючы адносіны да яго воінаў, пісьменнік стварае хваляючы, запамінальны вобраз. Для разведчыкаў іх лейтэнант — непахісны аўтарытэт. Ён дзейнічае на падначаленых сілай асабістага прыкладу. Нават партвы буюзёрі Мамачкін, які любіць заўсёды — дарчы ці не дарчы — пахваляцца сваімі подзвігамі, асабліва перад маладымі байцамі, любіў і паважаў Траўкіна «іменна за тая якасці, які непахіпа яму самому; за самаахвярна адносіны да справы і за абсалютную бескарыслівасць».

З пачуццём шырака лірызма расказвае пісьменнік пра дружбу Траўкіна і Аіканава. Траўкіны ў шпіталь пасяра ранаеня, Аіканаў сумее

наў прышоў на вайну з сібірскага калгаса, дабрадушны Марчанка — у мінутым рабочы металургічнага заводу, семінаціпадова хлапчук Юра Голуб — у ідуўшым вучань сярэдняй школы. Але цяпер яны належал да адной сям'і, бо ўсё іх на вайну паслаа краіна, у якой кожны верыў у справу і гатоў быў аддаць за яе жыццё.

Не ведаючы, колькі яшчэ прадоўжыцца вайна, яны верылі ў перамогу. Вайна зрабілася для іх бытам, а гэты ўзвод — адзінай сям'ёй. Душой і сэрцам гэтай сям'і, якая ўжо мае сваю слаўную гісторыю, з'яўляецца Валодзя Траўкін. Ён — просты, сцілы савецкі чалавек, для якога служэнне Радзіме — вышэйшы закон жыцця. У самым пекельным вайну, на відзе смерці, Траўкін знаходзіць час, каб вучыць малады воінаў разведчыкаў майстэрству, і толькі ў сне, забуўшыся на вайну, ён можа памарчы пра Чайкоўскага. Паказваючы духоўны воблік лейтэнанта, малючы адносіны да яго воінаў, пісьменнік стварае хваляючы, запамінальны вобраз. Для разведчыкаў іх лейтэнант — непахісны аўтарытэт. Ён дзейнічае на падначаленых сілай асабістага прыкладу. Нават партвы буюзёрі Мамачкін, які любіць заўсёды — дарчы ці не дарчы — пахваляцца сваімі подзвігамі, асабліва перад маладымі байцамі, любіў і паважаў Траўкіна «іменна за тая якасці, які непахіпа яму самому; за самаахвярна адносіны да справы і за абсалютную бескарыслівасць».

З пачуццём шырака лірызма расказвае пісьменнік пра дружбу Траўкіна і Аіканава. Траўкіны ў шпіталь пасяра ранаеня, Аіканаў сумее

